

۱۵ خرداد به روایت اسناد

۱۵ خرداد ۱۴۰۲ ساعت ۱۲:۰۳

تظاهرات ۱۵ خرداد، مجموعه وقایعی است که در خرداد ۱۳۴۲ خورشیدی در پی بازداشت روح‌الله خمینی، در انتقاد به لایحه‌ی انجمن‌های ایالتی و ولایتی و انقلاب سفید رخ داد. این تظاهرات در شهرهای تهران، قم و ورامین علیه دولت اسدالله علم در زمان حکومت محمدرضا شاه پهلوی برگزار شد و به زد و خورد بین مأموران شهربانی و تظاهرکنندگان انجامید. برخی تحلیل‌گران و نیز خمینی معتقدند که تظاهرات ۱۵ خرداد نقطه عطفی در آغاز انقلاب ۱۳۵۷ به شمار می‌آید.

سند زیر، سند بسیار مهمی است که نشان می‌دهد کاظم شریعتمداری در ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ با ساواک در ارتباط بوده و از قیام ۱۵ خرداد حمایت نکرده است. بر اساس این سند وی خواستار تبعید صوری‌اش به مشهد یا شاه عبدالعظیم شده است. هدف از این درخواست اینگونه تفسیر شده است: «[شریعتمداری] دلیل پیشنهاد بالا را خلاص خود از جواب‌گویی به مراجعین و رفع تکلیف وانمود می‌کند و می‌گوید در غیر این صورت مجبور به همدردی با [امام] خمینی خواهد بود ولی در صورتی که با یکی از نظریات بالا موافقت نشود ممکن است عده دیگری در قم و تهران و آذربایجان تحریک شوند و دامنه جنجال عمومیت پیدا کند.»

از : قم
به : تهران

تاریخ : ۲۲/۳/۱۵
شماره : ۲۱۵۸

شماره عطفی : ۲۱۱ - ۲۲/۳/۱۵

آیت‌الله شریعتمداری بطور محرمانه پیشنهادات زیر را بساواک نموده که یکی از آنها عملی شود خانه وی محاصره قرار گیرد و اجازه رفت و آمد داده نشود بنام ملاقات با اعلیحضرت بتهران حرکت و چند روزی مخفی شود بمشهد یا حضرت

عبدالعظیم تبعید شود ظاهراً دلیل پیشنهاد بالا را خلاصی خود از جوابگونی بمراجعین و رفع تکلیف وانمود میکند و میگوید در غیر اینصورت مجبور بمدردی با خمینی خواهد بود ولی در صورتیکه بسا یکی از نظریات بالا موافقت نشود ممکن است عده دیگری در قم و تهران و آذربایجان تحریک شوند و دامنه جنجال عمومیت پیدا کند نظریه ابلاغ فرمایند.

۲۱۰ - ۲۲/۳/۱۵ بدیعی

از قول من باو بگویند که اگر این وضع ادامه پیدا کند کار (نامفهوم) کامل خواهد کشید. - تا حالا
ان - عمارت

سندی که در ادامه می آید واکنش به خبر دستگیری امام در بازار تهران را نشان می دهد بر اساس این سند : «عده‌ای به حالت دو که چهار پنج نفری هستند از بازار مسجد جامع حرکت و می گویند مردم دکان ها را ببندید، خمینی را گرفتند»

شماره: بخش ۳۱۱
موضوع: تظاهرات در بازار

تاریخ: ۴۲/۳/۱۵

عده‌ای بحالت دو که چهار پنج نفری هستند از بازار مسجد جامع حرکت و میگویند مردم دکانها را ببندید، خمینی را گرفتند.

اداره سوم
۴۲/۳/۱۵

گزارش اطلاعات داخلی	
موضوع: تظاهرات در بازار	تاریخ: ۴۲/۳/۱۵
محل: تهران	تاریخ: ۴۲/۳/۱۵
طبقه: بازار	تاریخ: ۴۲/۳/۱۵
شماره: ۴۲/۳/۱۵	تاریخ: ۴۲/۳/۱۵
در باره کوبنده دو که چهار پنج نفری هستند از بازار مسجد جامع حرکت میکنند و میگویند مردم دکانها را ببندید، خمینی را گرفتند.	
تاریخ: ۴۲/۳/۱۵	شماره: ۴۲/۳/۱۵

پس از سخنرانی کوبنده حضرت امام خمینی(ره) در عاشورا (۱۳ خرداد) ۱۳۴۲، مأموران رژیم ایشان را در روز ۱۵ خرداد دستگیر کردند. سند حاضر گزارشی است از آن لحظات. ساواک در نامه ای به ریاست اداره دادرسی ارتش، ضمن اعلام خبر دستگیری امام(ره) به اتهام اقدام علیه امنیت ملی، خواستار صدور قرار بازداشت برای ایشان شده است. اهمیت این سند از آن روست که اولین اخبار رسمی از دستگیری حضرت امام(ره) است. در سند آمده است: «در تاریخ ۴۲/۳/۱۵ به اتهام اقدام بر ضد امنیت داخلی مملکت دستگیر و در حال حاضر در پادگان بیستم بازداشت می‌باشد»

گیرنده: ریاست اداره دادرسی ارتش
(دادستانی)
موضوع: روح اله الموسوی خمینی

تاریخ: ۲۲/۳/۱۵
شماره: ۳۱۳

نامبرده بالا در تاریخ ۲۲/۳/۱۵ با اتهام اقدام بر ضد امنیت داخلی مملکت دستگیر و در حال حاضر در پادگان بیسیم بازداشت میباشد. علیهذا خواهشمند است دستور فرمائید نسبت بصدور قرار بازداشت مشارالیه اقدام مقتضی معمول و نتیجه را باین سازمان اعلام نمایند.

از طرف رئیس سازمان
اطلاعات و امنیت کشور.

سرلشکر پاکروان
اقدام کننده ۲۲/۳/۱۵

رئیس بخش ۳۱۳-۲۲/۳/۱۵

رئیس اداره یکم ۲۲/۳/۱۵

مدیر کل

۳۱۳/۱-۳۵۶
۲۲/۳/۱۵

معاون

ریاست اداره دادرسی ارتش

کودک: (دادستانی) تاریخ: ۲۲/۳/۱۵
شماره: ۳۱۳/

موضوع: روح اله الموسوی خمینی

نامبرده بالا در تاریخ ۲۲/۳/۱۵ با اتهام اقدام بر ضد امنیت داخلی مملکت دستگیر و در حال حاضر در پادگان بیسیم بازداشت میباشد. علیهذا خواهشمند است دستور مقتضی صادر فرمایید و نتیجه را باین سازمان اعلام نماید.

رئیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور: سرلشکر پاکروان

اقدام کننده: سرلشکر پاکروان
رئیس بخش ۳۱۳: [نام]
رئیس اداره یکم: [نام]

مدیر کل: [نام]
معاون: [نام]

۳۱۳/۱-۳۵۶
۲۲/۳/۱۵

قیام عمومی مردم در ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ که در اعتراض به دستگیری امام خمینی (ره) در سراسر کشور صورت گرفته بود، رژیم پهلوی را غافلگیر کرد. سرلشکر حسن پاکروان ریاست ساواک در کشتار مردم، طلاب حوزه‌های علمیه، زندان نمودن مراجع و روحانیون نقش مهمی داشت از اقدامات رژیم پهلوی در مواجهه با اعتراضات خودجوش مردم دستگیری و کشتار بسیاری از آنها بود. از جمله کسانی که در این روز به وسیله‌ی ساواک بازداشت شد، «شهید حجت‌الاسلام سید عبدالکریم هاشمی نژاد» بود. در سند زیر آمده است: « [شهید هاشمی نژاد] به اتهام اقدام بر ضد امنیت داخلی مملکت دستگیر و در حال حاضر در زندان شهربانی کل کشور بازداشت می‌باشد.»

گیرنده : ریاست اداره دادرسی ارتش (دادستانی) تاریخ : ۱۳۴۲/۳/۱۵
 فرستنده : ..... شماره : ۳۱۳/۸۷۷۳
 موضوع : سید عبدالکریم هاشم [هاشمی] نژاد فرزند سید حسن

نامبرده بالا در تاریخ ۲۲/۳/۱۵ با اتهام اقدام برضد امنیت داخلی مملکت دستگیر و در حال حاضر در زندان شهر بانی کل کشور بازداشت میباشد. علیهذا خواهشمند است دستور فرمائید نسبت به صدور قرار بازداشت مشارالیه اقدام مقتضی معمول و نتیجه را پس از سازمان اعلام نمایند.

رئیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور
 سرلشکر باکروان
 از طرف

دادرسی لشکر ۱
 ۱۰۴۳
 ۱۳۴۲/۳/۱۵
 عیناً به لشکر ۱ گمارد احاله میگردد که با توجه به مفاد نامه بالا به دادستانی لشکر ارجاع و بر وفق مولزین قانونی اقدام گردد.

دادستان ارتش
 سر تیپ صدوقی

عیناً برای اقدام قانونی به سرکار باز پرس ۲ لشکر ۱ گمارد ارجاع میگردد

دادپار دادگاه خادی سرهنگ مشهدپور ۱۳۴۲/۳/۱۵

مرکز بررسی اسناد تاریخی

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/49215/15> اسناد-روایت-خرداد-۱۵/۴۹۲۱۵